

Piotr Oczko

Miotła i krzyż

Kultura sprzątania w dawnej Holandii,
albo historia pewnej obsesji

Od XVII stulecia aż po mniej więcej lata siedemdziesiąte XX wieku w Holandii sprzątano wręcz maniakalnie. Cudzoziemscy podróżnicy odwiedzający kraj z zachwytem, choć nierzadko i z przerażeniem, donosili o panującej w nim obsesji czystości, *idolâtre excessif*. Opisywali oni groźne służące przenoszące na plecach gości w zablokowanych butach, nieustanne mycie fasad domostw i chodników oraz sterylność obór, w których krowom miano rzekomo podwiązywać ogony, by nie brudziły nimi pobielonych ścian. W żadnym innym kraju do kwestii porządku nie przykładano w tym czasie podobnej wagi. Polerowano wciąż domowe sprzęty, ścierano kurze i zamiatano.

O sprzątaniu wspomniano nieustannie w poezji, sztukach teatralnych i pismach o charakterze dydaktycznym; mało tego, nawiązywano do niego również na tysiącach obrazów i rycin, w których nieodmiennie pojawiały się miotły. Obsesyjna troska o schludność sytuowała się bezsprzecznie w samym sercu kultury dawnej Holandii, a rozróżnienie pomiędzy ładem i nieładem stanowiło jedną z najważniejszych kategorii, za pomocą których postrzegano i opisywano rzeczywistość. Książka ta, poświęcona antropologii holenderskiej czystości, pokazuje to niezwykle, wieloaspektowe i niemające precedensu zjawisko oraz próbuje je wytłumaczyć i oświetlić.

- Dlaczego Holendrzy niegdyś codziennie, obsesyjnie wręcz, sprzątali?
- Czy sprzątanie mogło być kiedyś, paradoksalnie, formą emancypacji kobiet?
- Czy miotła może stać się krzyżem i mieczem?
- Czy czystość podłogi ważniejsza jest od namiętności?
- Czy protestanci są bardziej czystszy niż katolicy, a kalwini schludniejsi niż luteranie?
- Czy sprzątanie może być rodzajem twórczości artystycznej?
- Czy czysty dom to mieszczański dom?
- Czy bogaci dbają o porządek bardziej niż biedni?
- Czy sprzątanie jest wyznacznikiem tożsamości narodowej?
- Dlaczego w holenderskim malarstwie rodzajowym tak często pojawia się miotła?
I co ma ona wspólnego z modlitwą?
- Co może łączyć miotłę i dom publiczny?

Na te pytania stara się odpowiedzieć ta książka.

Pierwsza polska, tak obszerna, gruntowna i wszechstronna publikacja na temat kultury niderlandzkiej.

Znakomite studium z historii kultury holenderskiej XVII wieku, z punktu widzenia historyka sztuki zaskakujące i odkrywcze. Porywająca lektura!

Prof. dr hab. Andrzej Borowski,
Uniwersytet Jagielloński

Prof. dr hab. Antoni Ziemia,
Uniwersytet Warszawski

ISSN 1895-6076
ISBN 978-83-7624-015-2